

بیتاوردگان و مکاران فضلای زمین و آسمان

در مطبعه میمنه شریفی کاشانی مشهد

ہم مقامش روح پرور چون بہشت جاودان ہم کلامش فیض گستر چون دم روح
 الامین و در حضورش مشتری وز چہ را با ہم قرآن و دولت و اقبال با ہم در
 جناب او قرین و از پئے تقدیم خدمت ہر سوسے او منظر و در کین سجت و سعادت
 چون کنیران کین و بہرور از فیض لطفش سرسراہل زمان و ہر طرف نام کوشش
 رفتہ در روی زمین و پس کز اول شاد می خلوت نشین و صالح ست بہت
 در کارش و عمارت صالح و خلوت نشین و این کیے را او و عایش
 در دہن قند و شکر و دیگرے را بہ زبان آمین و رب العالمین و بدستے
 درین اندیشہ سے بودم در گوشہ کا شانہ تخیل سے نمودم آخر شبے مجموعہ سبب
 واسطالعہ کر دیم بہا شمار و پسیر بخا دیم میگیشتم آرمشا آن نگار شان معانے
 بہرہ مند گیشتم ناگاہ نظر م برین غزل سماء ہری افتاد کہ صل ہرکتہ کہ بہریر
 خرد شکل بود و آرمودیم بیک جرم سے حاصل بود و گفتم از مدرسہ پرسم سبب
 حرمت سے و در ہر کس کہ زوم بخود و لایقل بود و در چین مسجد از گریہ کو
 از ناکہ من و لاکہ سوختہ خون در دل و پا در گلن بود و انچہ از بابل و ہاروت
 روایت کروند و سحر چشم تو بدیدم ہمہ را شامل بود و دولتی بود تماشاسے
 رخت مہر کی را و حیف بہد حیف کہ آن دولت مستعمل بود و آخر بعد از
 مشاہدہ بسیار بدلم خیال تافت و بر خاطر م قرار یافت کہ بہت انبساط خاطر
 مند نشین بقیس نشان انچہ از طائفہ اثاث و رلباس نیکو اساس نظر ظاہر
 شدہ جمع سازم کہ بغایت غریب ست پس بہ ترتیب این مختصر کوشیدہ فرام
 اور دہم چون حضور ہوا بدلطہ ۰۰ از مدار ۱۰ طبع ۱۰۱۰ بھانے ۱۰۱۰

نسخہ را پس از تمام جوہر العجایب نام کردم امید که نظر اشرف رسد بشرح
 قبول لخواہ کرد و من اشد العصمتہ و اشد توفیق ارباب تواریخ چنین آورده اند
 کہ بہرام گور بادشاہی بود بجاہت ذمی شوکت و زیر دست و بیچ کس را تاب
 سہرچہ ولاوری اہن بودی و از صید جانوران شکار گور میل نمودی و اورا
 ازین سبب بہرام گور سے گفتند سے و او محبوبہ داشت و لا رام نام و کھن
 و جمال مادہ روز و بزم فرست شہرہ ایام و بہرام را باو محبت تمام بود
 بہرام غزیت می فرمود و لا رام باو عہدانی نمود و بہرام ہر لطیفہ ہر زبان آورد
 او نیز مناسب حال چیرے در برابر افتا کردی روزی در شکار بہرام
 بیشہ رسید شیر عظیمی قضا کرد و بہرام متوجہ او گردید و از اسپ فرو آمدہ
 جست و ہر دو گوشش اورا گرفتہ بر ہم بست و بان شجاعت و ولاوری
 از روسے مقاترت بہرام را این مصرع ہر زبان گذشت سے منم و شیر نزل
 و منم و شیر نزل پس سبب جانب و لا رام کردہ گفت این سخن را چہ جواب گوی دلای
 فی الحال این مصرع را گفت سے نام بہرام ترا و پدرت بود جیلہ بہرام را
 این طرز مذاق خوش آمد و چون از عقب لشکر نما سے اورا رسیدند بہرام
 بر فضلایان ماجرا سے گذشتہ کرد و ایشان از شہا کردہ و مصرع دیگر
 الحاق کردند و چہارگانے نام نہاوند و حالانیر در ملک نیم روز و بعضے
 ولایات چہارگانے سے گویند غرض از عرض این کلمات آنست کہ ولای
 نظر گفت و دیگر ابوالہبت ختیبہ کہ اورا ابوحنیفہ ثانی سے گفتند کتابی وارہ
 سہرچہ ولاوری اہن بودی و از صید جانوران شکار گور میل نمودی و اورا

الحاج کر وند و او از حضرت سید کائنات علیہ التحیۃ و الصلوٰت رحمت طلبیدہ
 و بعد از اجازت کہ اقرار با بشریت قدم مسرت لزوم نوازش فرموده و بخدمت
 حضرت مراجعت نمود حضرت پرسیدند کہ از معانی براسے ما چه آوردی او
 نعت بار سول اللہ در خانہ نحویشان برای ایشان مثنی گفتہ ام حضرت تسبیح کردہ
 فرمودند کہ بخوان او این بیت را خواند کہ : اتیناکم فحیو تا بحکمکم + فلو لا عجوۃ
 السود ما کنا بوادیکم + حضرت بعد از تامل فرمودند کہ اگر مصرع آخر را
 چنین میگفتی کہ : فلو لا طاعۃ الرحمن ما کنا بوادیکم + بہتری بود و در کتب آمدہ است
 کہ چون سرور مترادف از آدم صلے اللہ علیہ وسلم رخت ہستی از سخت سرمای عالم عالم
 سبحان جاد وانی کشید حضرت خیر السار فاطمہ زہرا اور ان مصیبت ابیات انشا کرو
 و این بیت از انجملہ است کہ : صیت علی مصائب لوا تہا + صیت علی الایام
 لیا لیا + زلیخا آوردہ اند کہ در محلی کہ اورا غلبات شوق حضرت پیوست علیہ السلام و
 کش کش غمخسخت فرجام از سلسلہ سلطنت کشیدہ بگوشہ سخت خائبے نوالی اندشت
 و لولیسے بادشاہی یوسف را عنایت بیخایت الہی از حقیض خاک با وج افلاک
 برافراشت و آخر الامر کار زلیخا از سپری دنیا بینائی بجاسے رسید کہ از برای او بر سر
 حضرت یوسف خانہ از نئے ترتیب کرد و چنانکہ حضرت محدومی در کتاب یوسف زلیخا
 در حضرت پوپین زلیخا می فرماید : بہ او کردندے لبتی حوالہ + چو موسیقار پر فریادنا
 : بیسے تازہ چون گل عیش افتادہ شکن بر صفحہ شش افتادہ + مولانا ہلالی نیز
 در کتاب صفات اہل شفقین درین حالی زلیخا نے گوید کہ : غم پیری سمن سنبلی
 رنجیت + تہا یہ بہ خزان ہرگ گلکش رنجیت + یہ باوام او از جود ایام

شد از عین سفیدی مغز با دم و بیاض موی او شد سفید او و بدین کاخچه آمد بر سر او
تا آنکه مرگت سجانی یوسف را بر سر زینجا فرستاد و از آن طاعت کفر نجات بخشیده مراد شد
بر کنار بنا و زینجا این بیت را بر ای یوسف گفت که به اتقی شیخ عبید الملک و والی موی
میر الملوک عبید و این نسخ و اهل نظم را همین شرف بس است که چنان مردم نظر لغات فرمودند

احوال مسماه مهستی

مسماه مهستی از شر او مردم طویل القدر بوده و در مجلس عالی سلطان شجر نامی افراز و اکرام تمام
داشتند و آنچه از مهستی و امیر احمد نقل می کنند غیر واقع است و مهستی را بدولت سلطان
شجر کثرت مال و جاه بوده و در آل سجون بادشاه بعلت سلطان شجر نبوده مملکت روم
و شام و حلب و کرمان و خوارزم تا ملک دلی و تحت فرمان او بوده و همیشه اهل هزار
مرد مبارز و در رکاب جنیت او حاضر می بوده اند و او نجایت مردم خوش طبع باطل با
و خود نیز گاهی بنظم لغات می بوده و این شبه بیت از جمله اشعار اوست که بقره
جایگیر و گز قلم گشای جهان محرم شد چون سخنهای و سبب تملع کشاوم یک نشا
دست و بسو سپاه ستم یک نشرون پای و چومرگ تا سخن آورد و می سودند نشا و باقی
نیت ملک ملک خدای و گویند شجر مهستی بر پیل کسب هوا از مجلس بدون آمد و بد که برف
باریده است بعد از آنکه مراجعت نمود سلطان هو را استفسار نمود مهستی در بر بدید این
را گفت که شاه فلک اسپ سعادت زمین کرده و از جمله خسروان ترا شتمین کرده
تا در حرکت سمند زمین فعلت و بر گل نهند پای زمین همین کرده سلطان بهستی لغات بسیار

ذکر پادشاه خاتون

پادشاه خاتون بنت قطب الدین محمد سلطان که در ایام دولت سلطان قباغان بوده گویند خاتون خاتون

جو پہلے جا رہا تھا اور یہاں تک پہنچتا ہوا با نواح مختلف مکالمات کر رہا ہوتا۔ اور اکثر اوقات مصاحبت و کتب
 کی بت کر دی و این رباعی از دوست کہ سے آن روز کہ در ازل نشانش کرد
 آسایش جان بیدار نش کر و ند * دعویٰ لب نگار سے کر و نبات * زمان سے
 سہ چوب و رو ہانش کر و ند * درون پر وہ عصمت کہ تکیہ گاہ من ست *
 سا فران ہوا را گذر بر شوار سیت * ہمیشہ باد سوزن پذیر مقلد * کہ تار و پود
 د سے از عصمت کو کار سیت * بر عمل کہ دید ہرگز از شک رقم * باغالیہ بر لب
 کجا راندہ رقم و جانان اثر خال سپہ بر لب تو * تاریکی آب زندگانی ست ہم *
 چون بر سر بر ملک استقدار یافت پر تو اوقات بر حال از باب فضل و در
 انداخت شمرہ ترتیب ایشان رقم توو *

احوال جهان تون

جهان تون از شاہر شیراز بودہ و در حلقہ جمال نظیر خود نداشتہ و اور از اسباب
 و نبوی جمعیت تمام بودہ چنانچہ ہمیشہ نظر نازندما و مجلس او حاضر می شدہ اند
 و اور حمایت این طائفہ سے کردہ وہمہ اور اور طرفت و لطافت طبع
 و حسن و اور اک مسلم سے داشتہ اند گویند بیبہ ذاکانی کہ در عالم نفضل و
 فراست مشہور ست روزی قصد مجلس شاہ ابو اسحاق کرد یعنی نزدیکان
 گفتند از منہر با پیش او نیدام و ملاقات متعذر ست عبید برین سبب بنجد و ترک تحصیل علوم و
 فنون کہ ہر وہی کجورگی دنیوی و بزل و مطایبہ و مجو آوردہ این رباعی را گفت سے در علم ہنر
 مشو چون صاحب فن ہ تا نرہ غریبان نشوی خوار چون * خواہی کہ شوی قبول رباب ہنر
 تا کہ * اور گفتند کہ این رنگرانی * و این قطو را شہرورین فرصت انشا کرد کہ سے

خواجہ بکن تا بتوانی طلب علم کا نذر طلب روزہ ہی ہر روزہ ہمانی ہو رو سحر کے
 پیشہ کن و مطربے آموزہ تا او خود از منتر و کستر سبانی ہو و سر ہزل و مجبور مطابقت
 بر آورد و درین شهرت کرد و مطایبات و مجویات او مشہور شد چون از ولایت
 قزوین و اعیانہ شیراز کرد متوجہ مجلس جهان خاتون شد آنجا ظفر خاں خوش طبعان
 ہمہ حاضر شدند میان او و جهان خاتون مشاعرہ عظیم شد و بدیہہ گفتند و بدل و
 نکات و دقائق نایگاہ کشید گویند آنروز جهان خاتون غالبی کرد و چون روز
 دیگر عبید باز غم میدان سخن پروازی کردہ بدخانہ جهان خاتون رفت دید کہ
 اسپ بسیار بدرخانہ ستادہ و مردم ہر جا ہتاشا حاضر شدہ اند چون احوال پرسید
 گفتند و ہش خواجہ قوام الدین وزیر جهان خاتون را بنکاح خویش در آورد
 بعد فی الحال این قطعہ مطایبہ آمینر افشا کردہ و مصرع آخر آن قطعہ است
 خدا سے جهان را جهان تنگ نیست و بدرون خانہ رسد چون
 خواجہ مطالعہ کرو بخندید جهان خاتون بفرست دانست کہ در باب او عبید
 ظرافت کردہ است و از رو سے عرفان قطعہ را خواندہ و شگفتہ شدہ اورا طلبیدہ
 صحبت داشتند و رعایت او بجا سے اور و نداین طلح از جهان خاتون است
 سے نصوری ست کہ صورت از آب می سازدہ زوزہ و زوزہ خاک آوناس

سے سازو

احوال سماہ حیات

سماہ حیات طریقت و عارفانہ از روزگار بودہ و خواجہ قوام الدین حسن ایرانی از تہذیب
 خود داشتہ چون شیر تزویج جهان خاتون را شنید بیچید و این بیت

بخواند فرستاد که هر که غم جهان خورد کی خورد از جیات بر رفته غم جهان بخورد تا خوش
 بر خوری و آورده اند که جهان خاتون بخواجه حافظ ملاقات کرده خواجه این غزل خود را
 باومی خوانده است و دروم از بار است و درمان نیز هم و دل فدای او شده
 جان نیز هم و چون این بیت رسید که از اعتمادی نیست بر کار جهان و بلکه گردون
 گردان نیز هم و جان خاتون در بدیده این بیت را گفت که حافظ این سخن پستی
 تا بکے می از تو نیز از و نشان نیز هم

احوال مسماه مہری

مسماه مہری در ایام دولت شاہ رخ میزاد و ملازمت گوہر شاہ سلیم طالب شہراہ بود و مرتبہ حیو
 و مصاحبت داشته و زن خواجہ عبدالعزیز حکیم بود و در حسن و جمال نادرہ ایام
 بود و غیر از ان غزل کہ در سبب تخریر این مختصر شدہ ابیات خوب دارد این مصلح
 از انجملہ است و شہرت تمام دارد و سخ ہر خاری کہ آن از خاک من حاصل شود
 ز اہر از سواک ساز دست لا عقل شود و گویند اورا السلطان مسعود میرزا خواہر زاد حکیم
 نظر محبت بودہ روزی عبیدی بر ہم مبارکباد چنانچہ قاعدہ است بیدین او
 رفتہ بود و سلطان مسعود در بیج قلعہ اختیار الدین کہ در شہر ہرات است ششہ بود
 بعد ازور یافت ملاقات از ہر جا حکایات مذکور می گشت در ان محل حکیم کہ شہر
 مہری بود از دور در پایان قلعہ میگذاشت سلطان مسعود شہم فرمودہ اورا بہر
 نمودہ و اورا بدیدہ این بیت را انشا کردہ کہ کہ در دم براون ج بر ج مدہ خوشین
 طلوع و بان ای حکیم طالع مسعود من نگر و این رباعی از جملہ مظلیمات اوست
 کہ در بدیدہ گفتہ است و آن این چنین بودہ کہ مہری در پیش سلیم شہر ہرات بود

کہ حکیم از دور پدید آمدیم کس با استقبال او فرستاده با حضور او استعجال منفرود
 ادبیت کبر سن و بسط خاطر بیگم عصا زمان و عامی گفت دور قدم برداشتن حرکات
 سے کرد و در نیاب بیگم مہری گفتند کہ بدیہ چیزے افشا کن چون حکیم مجلس رسید
 مہری این نظم را گفت کہ سے مرا با تو سر یاری نماندست * دل مہر و وفا داری نماندست
 ترا از ضعف پیری قوت و زور * چنانکہ پای برواری نماندست * لطیفہ روزی
 در محل تسبیح پایان پیری کہ اہل روزگار بتماشای بہار بیرون آمدہ بودند مہری
 در گوشہ نشسته نظارہ می کرد و دید کہ پیری خرم مہر باکش مہر او سوخته پویر چون تحمل
 چاک زدہ نظر محبت بر جمال او دوختہ مہری اور اطلبیدہ صورت حالش باز پرسید
 پیر گفت چہ گویم ای جوان زیباسے آنجا کہ عیانست چہ حاجت بہ بیانست *
 مہری تبسم کردہ این رباعی را گفت سے یارب کہ ستر شتم چہ آب و چہ گلست *
 میلم ہمہ سوی دلبران چگلست * گر میل مرا بسوسے پیران بودی * از پیر
 ضعیف تا تو انم چہ گلست * این دور باعی ہم از دست کہ بر اسی حکیم گفتہ است
 سے ہرگز کاسے زخمت و خواہم نہی * شب با تو سخن کنم جو اہم نہی * من نشدہ
 لب تو خضر و قتم گوی * از بہر خدا چہ شد کہ اہم نہی سے در خانہ تو آنچه مرا شاید
 نیست * بندی زوے رسیدہ بکشاید نیست * گوئی ہمہ چیز دارم از مال و منال *
 آنسی ہمہ هست و آنچه میاید نیست * این رباعی نیز از دست کہ سے شوئی زن نو جوان اگر پیر
 بودہ چون بود ہمیشہ و لگیر بودہ * آری مثلست کہ زبان بگویند * در پہلوی کس تیر را پیر بود

احوال مغول خانم

مغول خانم محترم خان پستانی و والدہ محمد رحیم سلطان بود و تعریف او ہمین بس است

در عقل و فهم و درست نظیر خود زنت فطرتش بجواب نظم فرین بوده از و گاه در علمی ظاهر شد این مطلع
 ترکی از دست و جواب عبید خان گفته است که در یکم و در یکی اظهار ایلاد و دلدار الیداره فای
 هر دو یعنی اظهار ایلاد من طار الیداره مطلع عبید خان است که او جواب گفته است که سپهر انیک
 دو ستار در در یعنی دلدار الیداره آتیب آتیب بقلا تکبر ز نماز ز نماز الیداره عبید خان متبع امیر علی شیر
 مطلع امیر علی شیر نیست که که کیه گر حال من اظهار ایلاد اس مارا الیداره خاطریم کیم این بلبل
 او سیون کیم مارا الیداره و جواب امیر علی شیر بسیار مردم کرده اند از آنجا امیر علی
 ولد قاسم ترکی گوی چنین گفته است که جان پرورد در سجده قبلدیم اول جفاکار
 الیداره شکر کیم باشم خوریدم و عافیت مارا الیداره و دیگر امیر محمد صالح که مشهور در
 است نیز جواب گفته و این دو بیت از دست سس که کونکول کیم قبله من و رو
 نمی اظهار الیداره که کونکول شریف عین آهوشیم مارا الیداره امی صبا در یعنی
 سلطات سلطات اهور من سکا که آتیب آتیب بقلا فاسین تقی بار الیداره مولانا
 شیراز بیجو کور هم از اینجا گفته است و این مطلع از دست که سس اطلاعیم فریاد و غبار
 اعلییدین بار الیداره شکر کیم عاشق نعنی قبلدیم اظهار الیداره که دسے میگ بیغور چی
 نیز وارد و همین گفته است که سس هجرتیک اندوسه دین باشم نمی اظهار الیداره
 باشم آدر دم کیم بخون باش تو باویم مارا الیداره

احوال فاق جلاهر

و خیر امیر علی جلاهر در مشیره امیر حسن علی جلاهر است که ایشانرا امارت موردی است
 بلکه از طبقه ایشان سلطنت نیز کرده اند شیخ حسن جلاهر پدر سلطان اویس و
 دل شاد و خاتون که لقب ایلخانی داشته بعد سلطان جلاهر و پناه و خواهر

شیرازی مغربی در مدح او وارد و مطلعش نسبت که سید احمد شد علی سعادت استقامت
 احمد علی اویس حسن اند جانی * و آفاق جلاهدر خوش طبعی شهر آفاق ست و حکم
 پر ویش علی کتاب و اربوده که سالها در قمیته الاسلام بلخ ابالت کرده و برادر میر
 نظام الدین علی شیر بود و آفاق جلاهدر اشعار خوب گفته است و در میان خویش
 و عوام شهرت تمام دارد و این مطلع از انجمله است * آه زان زلفی که وار و رفته
 جان تاب از و * و امی زان لعلی که هر دم میخورم خوناب از و * این مطلع هم
 از دست و بسیار خوب گفته است * اشکی که سوز گوشه چشم برون کند *
 بر روی من نشید و دعوی خون کند * این مطلع را در محلی که از شراب توبه
 ندره پیش بدیع الزمان مرزا نشسته بود و مرزا کاسه می خورد گفته است که سید
 من اگر توبه زری کرده ام اے سر و سہی * تو خود این توبه نکر وی که مرا می ندی *
 زین مطلع نیز از دست که سید نتوان دید رخ خوب تر اماه باه * زانکه آسان توبه نکر
 بخورشید نگاه * این رباعی او هم مشهور است * آبی که فلک بلب چکاند مارا *
 سرشته بر و و اند مارا * اے کاش نمبرے و ساند مارا * کز ہستی خود باز را اندا

احوال نہانی

نہانی ہمیشہ خواجہ افضل دیوان بود و خواجہ افضل را از
 اشعارت دارالامان کہان بود و چند ان سال وزارت سلطان حسین میرزا
 با استقلال کرد و شعر اسلیس سے گفت و اشعار نیک دارد و از جمیع فضائل
 بہر مند بود و نہانی تیر فاضلہ بود و طبع خوب داشت و اشعار خوب گفته است
 ابن مطلع از دست کہ تشع آن غزل شیخ کمال خجند کرده است کہ سہ ہزار ہر

که در حد اعتدال برآمد بقامت نرسد که هزار سال برآید سه اگر چه هر تقدیر لایزال
برآمد و باه من نرسد که هزار سال برآمد

احوال شیخه نجمه

شیخه نجمه در خانه و نایب و نایب بود خصوصاً در علوم نجوم که مثل او نبود و از دنیوی نیز
جمعیت تمام داشت و اکثر فضائل را کسب کرده بود و منظور امرا و سلاطین بود
گویند در میان او و حضرت مخدومی مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی طرفتها و آن
چنانچه حضرت مخدومی حمام ساختند او نیز حمام ساخت ایشان مدرسه بنا کردند
او نیز مدرسه بنا کرد ایشان مسجد ساختند او نیز مسجد ساخت و اکابر را جهت نماز
طلبیده تکلیفات نمود اما حضرت مولانا عبدالرحمن جامی میگوید و قطعه گفت
این بیت ازان قطعه است که گذارم مسجد تو نماز و زانکه جواب آن نمازی نیست
او شنیده و مضطرب شده گفت ایشان چه می فرمایند هر چه ایشان ساخته اند
من هم ساخته ام و فضائلی که ایشان دارند من هم دارم و ایشان شعری گویند
من هم میگویم ایشان چه چیز دارند که من ندارم ملا فرمودند که چیزیست که
داو ندارد و جوابی که ما هم خبری داریم که او ندارد بلکه او را با احتیاج است حضرت مخدومی را
این سخن بیجا نیست خوش گذرد بجان او و شریف بود که بر عهد حاضر شد شیخه نجمه و این مجلس
پسندید که در این مجلس از شیخه نجمه پرسیدند که در فوت شوهر خود انشا کرده
سخت گویند که بود از دنیوی مورد آسمان و بگر ای مد که فرات و در این

احوال سماء بی بی عصمتی

سماء بی بی عصمتی از دینداران و پرهیزگاران است که انشا خداست بر عالم بود

وہ پران مناسبت حاکی تخلص کر وہ است دیوان اور میان مردم ہست
 این مطلع انوسست کہے کمان ابروسے من فکر من ترار بلاکش کن و فکن بیہم
 تیرے و پچائش در آتش کن * اما معنی نجابت صالحہ و ساجدہ بود و موافق
 حال خود تخلص اختیار کردہ این مطلع از دست کہے از پاشکشگان طلب
 کعبہ شکل ست * آن کعبہ کہ دست و ہد کعبہ دل ست *

احوال مسماۃ بیدی

مسماۃ بیدی از مہر لائی بلوچ بود و مولانا شیخ عبدالعزیز از جملہ خوشش لہجان مشہور
 شہر ہرات بود و این مطلع اورا امیر علی شیر در کتاب تذکرۃ الشعراء آورده است
 کہ سے من میکن بیدر کوسہ تو ہر چند زوہم غیر آسے و سرشکے ز دل و دیدہ
 نزدیکم و این مطلع از مسماۃ بیدی است سے رقم بیان عزیز گیس و دیدہ و ام کہم
 کہ تا نظارہ آن سر و خوش خرام کہم *

احوال مسماۃ نہانی

مسماۃ نہانی تیرازی را مردم آنجا بیدر حسن و جمال و فہم و فراست تعریف میکنند و کہتند
 کہ در ان دیار مثل آواز بلبلانہ انات و در فصاحت و بلاغت کم است و این مطلع
 از و میخوانند کہ سے شب سبک کویت بہر جاسے کہ چلو پوسے بندہ روز نور و تابان
 زمین را بوسہ بر و سے مندرہ و در تہنچ آن غزل حضرت محذومی مولانا عبدالعزیز
 جامی کہ سے سولم گویدہ تعلیم بیدار آن پرمی روراء کہ خبر خوشے نکولان نہاش
 ردی نیکوراء و دیگر انزہ را انبردارند مثل مولانا بساطی کہ سے گویدہ سے بنخبر
 از چہ سے دار و رقیب این سر و دلجو باہ مر از بخیر می با بید کہ سے دیوانہ اہر اورا

مولانا سرگے سیکویدے دفا درول نگر و دہرگز آن شوع جناجورا درمن بہتر غمیانہ
 کے نیک و بد اورا مولانا آجے سے گویدے گکش ریا پارخواندم زدو گراہ
 چشم ابرورا من مسکین چہ وانم آدمی پنڈاشتم اوراسے میں شام عید از گوشہ
 نمود اورورا تلک چندین چراغ افزوخت تا پیدا کند اورا میر بادمی شہوی
 سے گویدے آب زرشالی بہت تیغ آن جناجورا کہ خون ہر کراریزونگیرو
 پھکیس اورا مولانا قاسم کا ہے سے گوید کہ سے معصورتا بصورت کرو شہیت
 آن بری رورا نینخواہم کہ بر دیوار بنیم صورت اورا ہوا این فقیرم گستاخے
 کردہ ام کہ سے درون دیدہ خواہم جا سگان آن بری رورا کہ من بسیار بیسلفم
 از مردم سگ اورا اما نہانی حنین سے گویدے شدم دیوانہ تا در خواہدیم
 آن پریرورا چہ باشد حال گرینید بیداری کسی اورا جیسے ہازک خیال
 بودہ است کیفیت احوال او معلوم نشد اما لطافت طبعش از نظم او مفہوم مشہور
 این مطلع از دست و عاشقانہ گفتہ است سے گور سواس عشق از مردم
 عالم غمے وارو چہ کہ عاشق کشتن در صوا شدن ہم عالمے وارو چہ

احوال سماہ نسائی

سماہ نسائی از ساوات صحیح القباک خراسان ست و وطن او از ولایت زاوہ
 کند و فرخ آباد ست چون در اہل فطرت طبعش بجا بہ نظم قرین و سکلے
 واقع شدہ در طور آن زشتایزیت نامش نوز النساء بہت بدان مناسبت
 ن با تخلص اختیار کردہ است اورا خواہ از سر تا پا کہ تامل

استاد گفته است که در دردم زیادہ سے شود و کم سے شود کہ کتبہ نصیب چارہ کتبہ تم
 نمی شود و شادوم اگر دلم ز تو بے غم نمیشود و باری غم تو از دل من کم نمیشود
 مہریم مبار بہر دوائے من امی طیب کہ کین درو عاشقے ست بھر سہمے شود
 محراب ابروست فقط تا بنایدم از بہر سجدہ قامت من غم نمیشود و در غمی نہا
 بر دلم آن بیوفا کہ عمر بگذشت و در و مندی آن کم سے شود ساز و بدائع جسم
 نسائی خاکسار چون خاطرش بوصول تو عزم سے شود این مطلع ہم از دست
 کہ سے عاشقے بر قامتے ابر و کند می کردہ ام با ہمہ پستی تنہا می بلندی کردہ ام
 این مطلع ہم از دست جواب دختر قاضی سہر قند گفته است سے بعالم ہر کر اہمینی پیا
 در و غمی وارو ز دوست غم منال امی دل کہ غم ہم عالمی وارو و در اصل اپنا
 بھر وقایہ را مولانا علی قانونی وارو و مشہورست سے بعالم از جنایت ہر کر اہمینم
 غمے وارو جناتا کے توان کردن و فہم عالمی وارو و امیر عیسیٰ لنگ
 کہ سیکے از امر ترخان بود نظم خرم خوب وارو و این گوشہ را گفته و نیک واقع
 شدہ و شہرت وارو کہ سے زہر شہار ان عالم ہر کر اہمینم غمے وارو و ولاد یوانہ شو
 دیوانگی ہم عالمے وارو سیکے ہم ار بود ان عالم گفته است کہ سے گونوروز
 عالم بہری ہر کس غمے وارو کہ جنگ سادہ ہم گر بادہ بود عالمے وارو

احوال مسماة خانزادہ تربنی

مسماة خانزادہ تربنی ہمیشہ فخر النساء ست و دختر امیر یادگار ست در خوش طبع
 نظیر ندارد و نظم او خالی از لطافتے نیست این مطلع از دست سے

در کتب مایه مان خواهی شدن بانی و غیر خاطر این تا قولن خواهی شدن بانی

احوال مسماة پرنوی

مسماة پرنوی از خطه پاک تبریزت کیفیت حالش معلوم نشد ابدا لطافت طبع از مشا هیر این طائفه است و این مطلع او شهرت عظیم وارود جامه گلگون و آردست در کاشانه ام و خیزاسه هدم که افتاد آتش در خانه ام

احوال مسماة سید بیگم

مسماة سید بیگم بنت سید حسن کاره گیاست و از سادات عالی نسب قومی حسب ولایت جو جان است که با ستر آبا و شهرت دارد و پامی تخت مازندران است و در آن دیار این مردم در تقی عصمت و سواد و اعتبار از تعریف مستغنی اند چون نام اهل نامش شاه ملک است و در اسلوب نظر طبعش بنایت ملائم و سلیقه اش موافق واقع شده بنا سبت نام ملکا تخلص می کند و در این زمان ملکه طائفه خودست اینجا اورا بیگم شامی گویند بی انواق و دیو اشش بودیم خوب بود این غزل مناسب حال غزبت خود کیفیت احوال گفته است
مرا در ولایت در دل پیغمبر از بجز ما خود چه گویم پیشین بیه در وان در در
بیقتضای خود بدرد و دل چنان گرم که خون گردد دل خوار و بیدار است
از یار و زیار خود از این پیوسته در عالم چنین گشته سیکروم که می بینم
چون لعل او پریشان رزگار خود هر گلی از بان خود وصل او شیرم برین در
چون غنچه تر سپهر خورشیدم دل امیدوار خود به دستمان ندارد گوشش بلبان
چنانچه اگر در پیش از صد بار گویم حال زار خود و نگار خوش و صرافت که از

از عشق بنان هرگز به سر و سامان نمی بینم من مسکین نگار خود به ازین سوزی کلین
 دردم ز عشق اولیس از مردون به نوحاهم سوخت آخرت طک لوج هزار خود

احوال مسماة بی بی آرزو مرقندی

مسماة بی بی آرزو مرقندی از خوش گویان سلیم طبع این طائفه دران دیار بود
 اگر چه کم گفته است اما شمار او دیده شد چک بو و این مطلع او گفته است
 س مانند داغ عشق او بر جانم از هر آرزو به آرزو سوزست عشق و من را هر آرزو

احوال مسماة ضعیفی

مسماة ضعیفی معاصر بی بی آرزو بوده او هم جواب گفته و عالی نسبت
 در دلم بود آرزویت بیش از هر آرزو به دیدم آنروز و فزون شد که در
 بر آرزو به گوید شوهر سر پر داشت و او نیز مرد بختم بوده و گاه به با هم مطابقت
 نم کرده این رباعی را بر آن شوهر گفته است که ای مرد ترا بهرم انگیزی
 نیست بهم سر و ضعیفی و ترا چیزی نیست به اینجه بیدهی نسیم زردون
 خود قوت آن ترا که بر خیزی نیست شوهرش در جواب میگوید ای
 زن و گر آئند با من آبیتری نیست کار تو بغیر گفته انگیزی نیست و ادم بهر
 که گفتی اما بهیچیه بر از بلاسه بهیچیزی نیست

احوال مسماة حیات

مسماة حیات که پند از شهر است و غیر از لطافت طبع و حسن و جمال نیز

آوردہ استہ است این نعل از دست سے محب شیرین لیے لیلی خداری کردہ ام
 پیداہ درین ایام خوشحالم کہ پاری کردہ ام پیداہ بیاد نعل شیرین میکنم چون کوکب
 جانی چو فراد از براسے خویش کاری کردہ ام پیداہ ز پا افتادہم از اندوہ ہجران
 چون کجبار ب کہ کہ این اندوہ از دست نگاری کردہ ام پیداہ چو بختون سے نم
 رو برکت پامی سگ کویش ہ من دیوانہ نیکو نگذاری کردہ ام پیداہ بیکدم دست
 راہ آن سبے بیگانہ دش دش کردم چہ جاتے انچہ من در روزگاری کردہ ام پیداہ
 غن مولانا بقا کے بود و مولانا را احتیاج تعریف نیت ہر دو محرم و ندیم عبد اللہ
 بودند و حبت انسا ط خاطر خان باہم مطایبے کردہ اند این رباعی را مولانا بقا
 براسے او گفتمہ و شہرت گرفت سے باران ستم ہرزے کشت مرا چہ کاواک
 شدہ چمنی از دشت مرا گر دشت بسوسے اودمی خواب گتم ہ بیدار کند بقرب کشت
 مرا چہ آئین در جواب او این رباعی را گفتم سے ملاہیم ناز و غمزہ ات کشت مرا
 تا چند زنی طعنہ بانگشت مرا ہ شبا ہر دشت سوی من خواب کنی چہ بگذار کہ دل گرفتہ
 از دشت مراہ از خیل خدما حضرت شیخ آذری علیہ الرحمہ بودہ است و شعاری
 وارو در وہین مطلع یافتہ شد سے قامت سرود کہ در آب نمودار شدہ چہ کردہ و نحو
 بقدر پارونگو نسا شدہ چہ

احوال سماءہ جمالی

سماءہ جمالی دختر کوکب عالم افروز بہر فضل و کمال یعنی مولانا بدرالدین ہلالی است
 و مولانا از تقریب مستغنی است لطافت طبع جمالی را از نظیر او معلوم میتوان کردہ

این منزل از دست و این برود قافیہ را بسیار گفته اند و بہار و سبزه و گل خوش
 بروی جانان است و وگرنہ ہر یک ازین جملہ آفت جان است و بہ غنچہ ہر چہ بندد
 ز گل چہ بکشاید و دے کہ خون شد از خار خار پھران است بہر آن ہجوایم امی بانجان
 ز کاشن خویش کہ چہ خورد و گر گل بجاک یکسان است و حدیث زلف و لا و پز آن نگار
 اشب و زمین پیرس کہ بس خاطر م پریشان است و بگوئی شعر مجاہدے کہ ترو سیمین
 ہزار بیت و منزل پیش جبہ یکسان است و

احوال مسماة تروی

مسماة تروی از ولایت میمند و قبارست و از فرشتان مولانا آسہ ہے ست چون
 ہمہ مردم آنجا ترکند ہم بطور خود نعلے مے گوید طبعش عالی از لطافت نیست این
 مطلع ترکی از دست و مناسب روزگار خود گفته است گویند بجلی کبک منیر را
 آنجا رسیدہ واقع شدہ سہ حیرانیت دوران ارا و دولت تلاش انجا کیر
 میدہ اینتا ریل کبک پیران تلاش انجا کیر

احوال مسماة نسائی

مسماة نسائی دختر و پیش زاوہ و رویش پر پیام سبز داری بسیار خوش طبع
 بودہ و شعر را خوب مے گفت و دوستی تخلص مے کردہ این منزل از دست
 سہ ہر کجا آنجا بان زلف پریشان بگذرد و ہر کہ کفر زلف او بیند زانجا
 بگذرد و اسے سمان لوان محب و دوست و روئے اشقہ کردہ کہ ۱۰۲۰

گیرد این در پیش زور مان بگذرد و هر که عاشق شد از او دیگر سر و سامان بگوید
 زیرا که عاشق ترک بخیزد سامان بگذرد و در فراموش دوستی گردید چو ابرو باره گردید
 زارش چو پیشه یار گریان بگذرد و این مطلع را در بدیه گفته است سه ز آشنائی
 تو عاقبت جداستے بود و نغان که با تو مرا این چه آشنائی بود

احوال مسماة نسائی

مسماة نسائی از ولایت نسائی بود و بدان مناسبت نسائی تخلص کرده و این
 مطلع از دست مسماة جہاں تو و آفتاب هر دو یکی است خط غدار تو و مشکنا
 هر دو یکی است و دیگر هم ازین لطائف لطیف طبعان باشند اما آنچه یافت شد
 سر اہم اوروم نورین نصیبرہ بدعای دولت روز افزون
 آن حضرت خشم کروم نے روح ماہم مدظلماء ای شکوہ ہجرت
 تاج سرانرا افتخار بہ گشتن از راسے تو خسر خسروان روزگارہ
 چون کتم نسبت بہاہ و آفتاب کز شرف بہ آفتاب و ماہ گردو برست
 بسے اختیار بہ پرورہ وار بارگاہ قدر تو خان خطا بہ زنگی در بان
 نصرت بادشاہ زنگبارہ از غلامان برین دست نصرت برین ^{کہینت} دست
 دولت بر پیارہ نور پاک گشتہ ظاہر و در بیاس آب و خاک بہ روح قدسی از لطافت
 در نشان و آشکارہ آن ملک سیرت فلک نہر سے کہ پیش راسے تو و ذرہ
 خورشید تابان را نباشد اعتبارہ کا مکار بخت و دولت ماہم بقیس قدرہ
 نگہ شد پرور و اورا در شایہ بر کنہ بہ بر سہر شیک راسے ماہ تاملے تمام

سخنمان ماسی که خورشیدش بود آئینه وار، گوهر پاک تو از دریا سے رحمت آورد
 ز آنکه در آئین برون نیامد زین بکار، صبح و شام از دریا بیت از اول و جان
 حاص و عام تابع فرمان، درایت جلد شاه و شهریار، حاتم طائی گرا احسان تو از دریا
 سزا، چشم کشادی که ناگاہی نگردد و شرمسار، سایه ات هر جا که افتاد ای دریا
 دست از اسبجائلی و عیش و نشاط آورد بار، از براسے نریگاہ خاوران خیل
 بیست سال نسل خزان آمد سر سر زنگار، ہم نسیم از طوف کوبت جادوان عینم
 ہم صبا از خاک بوس آسنت شکبار، ہم غبار خاک، پایت سر ستم اہل نظر ہم
 کلام و کشایت گوش جانرا گوشوار، دروغ حسرت بردیا، و جان عدو سے دوست
 خوش بود چون خال بر روی بتان گفزار، نیست او صاف تر ایا بان
 حکایت مختصر، بهتر آن باشد که گوئیم قصہ را اور شمار، گوئیم کہ باید عرض کرد
 آری، آری سے آری شاعرانرا آئینین باشد شمار، بس کہ نیکوئی شنیدم از تو
 سخن نداد، از وعایت در جهان بهتر ندانم پیچکار، یاد کردم نازنینا ترا در قلین
 ترا میں تحفہ پیش تو باشد یادگار، ہمچو فخری کار سن بار سے و خاصے جان
 بی بی محله سے داند ازین بہ کار و بار، بر سپر لاجوردی تابا خورشید و ماہ
 در بے ہم تابو آمد شدی لیل و نهار، تابو دگاہ ازین رخ آرد از راز نگ و بوی
 یاد دبا آب و تاب این گلشن فیروزگار، دوستان ہمچو گل یاد اجمالہ سرخرو

دشمنانت روسے بروی از محنت زرد و زرد زار
 بہر توفیق الہی رسالتی ہمچو امیر ایمنی، صنف علامتہ فخری بن ابی العزیز
 کشور صاب و ام قبالہ واقع کہ شہادہ حقانیت علیہ الطیباروشد و فالہ علیہ السلام

